

Já, voják v Afghánistánu

Vzpomínky českých veteránů

Pavel Stehlík

Od autora bestselleru *Do temnoty*

Já, voják v Afghánistánu

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.cpress.cz
www.albatrosmedia.cz

Pavel Stehlík
Já, voják v Afghánistánu – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2017

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA a.s.**

JÁ, VOJÁK V AFGHÁNISTÁNU

**Vzpomínky
českých veteránů**

Pavel Stehlík

 CPRESS

**Brno
2017**

Obsah

Poděkování	9
Prolog	11
Úvod	15
1. Trnitá cesta	19
2. Jak to všechno bylo aneb Rozhovory a výzkum nejsou pro čajičky	22
3. S kým jsem natáčel?	27
4. Etické otázky mého výzkumu	31
5. Průběh rozhovorů s veterány	34
6. Válka a válečný veterán	37
7. Dnešní válka v Afgánistánu a stručný nástin působení AČR v Afgánistánu	43
8. Mise v Afgánistánu	49
9. Co předchází misi	51
10. První okamžiky v Afgánistánu	61
11. Esence války	66
12. Obraz nepřítele	74
13. Vztahy mezi lidmi na misi	81
14. Intimní život vojáka na misi	87
15. Finanční ohodnocení vojáka	94
16. Talismany a s tím spojené rituály	101
17. Návrat z mise	108
18. Veteráni Tobě	115
19. Z čeho jsem vycházel a čerpal	119
20. Padlí vojáci AČR z mise v Afghánistánu	129
21. Závěr	131
Doslov kolegy novému kolegovi...	134
Příloha	137

Motto

Josh Reynolds – Cesta Lebek: *„Mluvit znamená tesat vzduch, proto se to musí dělat opatrně a pečlivě. Nedbalá mluva způsobí stejné škody jako padající kámen. A napsat... no napsat znamená vytesat samou materii historie, Jaeger.“*

prof. PaedDr. Mgr. Miroslav Vaněk, Ph.D.: *„Informace dnes už jen shromažďujeme, přestali jsme klást důraz na kontext, na příběhy, které jim dávají smysl. To je ostatně i podstata orální historie, dát historickým událostem příběh. Jako by nás v té rychlosti příběhy zdržovaly, přestáváme je vyprávět i jim naslouchat, a tím pádem se z našeho života vytrácejí zkušenosti předchozích generací a poučení.“*

Přes své bubliny už spolu nedokážeme komunikovat. Výzvou do budoucna je znovu mezi sebou ty bubliny propojit. Naslouchat příběhům těch kolem nás. Protože bez příběhů je doba jalová, postrádá lidský rozměr.“

Věnování

S pokorou v srdci i duši věnuji svou knihu:
padlým i žijícím českým válečným veteránům,
svým narátorům, mámě, tátovi,
armádě
a
své alma mater Universitas Carolina.

PODĚKOVÁNÍ

KNIHA, KTEROU BUDETE ČÍST, JE VELKÝM PODĚKOVÁNÍM následujícím lidem:

Tomáši Krejčíříkovi, redaktorovi z nakladatelství CPress. Za jeho odborné vedení z Bratislavy a bezchybně rychlou spolupráci. Víím, že to není standard, proto si toho považuju.

Kateřině Vaňkové, mé brand manažerce non-fiction literatury z Albatros Media. Za její vpravdě skvělý přístup, perfektně odváděnou práci a vstřícnost: piš, nebo tě sní myš.

Děkuji také všem válečným veteránům a veteránkám z Afghánistánu, kteří se rozhodli podpořit můj výzkumný záměr a s důvěrou se se mnou podělili o své vzpomínky. Bez vás by to nešlo!

Ze srdce děkuji vizionářskému řediteli Vojenského historického ústavu Praha plukovníkovi Mgr. Aleši Knížkovi a jeho pravé ruce a zástupci plukovníkovi v zál. Mgr. Pavlu Löfflerovi. Nebyť jich, nic z toho, co je, by nebylo. Oni „ví“. Nikdy jim nezapomenu, že si mě vzali na Vojenský historický ústav a umožňují mi dělat to, co ze srdce miluju.

Děkuji majoru Mgr. Jindřichu Plescherovi a dalším kolegům na VHÚ Praha. Za pohodové přijetí a rozvíhající se spolupráci. Je mi ctí s vámi všemi sloužit.

JÁ, VOJÁK V AFGHÁNISTÁNU

S doživotní úctou a dokonalou poklonou děkuji svým vyučujícím na oboru Orální historie – soudobé dějiny Fakulty humanitních studií Univerzity Karlovy za jejich skvělý a lidský přístup, velká srdce historiků a pedagogů, za jejich pochopení a vzájemný „pot i krev“, protože co „bolí, to sílí“. Jmenovitě: panu prof. Miroslavu Vaňkovi, Dr. Pavlovi Mückemu, Dr. Lence Krátké, Dr. Přemyslu Houdovi, doc. Martinu Francovi, Mgr. Jaroslavu Vaňousovi a speciálně Mgr. Jiřímu Hlaváčkovi za to, že mi věřil. Dále za jeho podporu, entuziasmus, rychlost, cenné rady, hodiny a hodiny času, cit pro věc a skvělé vedení diplomky. Salut!

Marabu Strašlivý děkuje Kateřině Šonové za její neutuchající support a konzultace.

Sousedovi Romanovi H. děkuju za to, že vzal svou šanci za pačesy. Drž jí a nepouštěj!

Jirkovi Wagnerovi, výtečnému kolegovi a králi všech vtipáleků, děkuju (nejen) za nejlepší (bez)celerový hrnky! Hodně jsi mne toho naučil.

Děkuji těm, které nezzírá závist vůči mé osobě.

Dále děkuju svým rodičům, kteří jsou mi absolutní podporou. Mám vás rád!

A děkuju osudu, že tu „zatím“ můžu bejt. No a tak tu jsem. A snažím se, i když je to boj!

PROLOG

Srpen 2009

JE KRÁSNÝ POLABSKÝ LETNÍ RÁNO. SEDÍM NA LAVIČCE pečeckýho baráku a koukám do blba. Měl bych si užívat zaslouženou dovolenou. Měl... Jenže nemůžu. Nějak to nejde. Mám v sobě napnutou strunu. Co strunu, spíš drát, kterej by kleštěma nepřeštípl ani ten nejlepší pyrotechnik. Musím na TO neustále myslet. Ráno. Přes den. Večer. Zdají se mi o TOM dokonce sny. Je jedno, co dělám: jestli lžící nabírám polívku, koupu se ve vaně, počítám dlaždice na chodníku, nebo si to v podkroví rozdávám se svojí holkou. TO je všudypřítomný. V prostoru i čase. Je to alfa i omega mýho profesního i lidskýho bytí. Je to můj motor. Je to had požírající si svůj ocas.

Jediný, co mi trochu pomáhá, je sport. Surová fyzická aktivita. Dostat se na dno, vyždímat ze sebe ty nutkavý myšlenky plný napětí, radosti, obav a strachu. Ne tak o svůj život. Spíš ze selhání. Z vlastního selhání. Jako vojáka před klukama z jednotky. A Pavla Stehlíka před sebou. Před rodičema. Před nenaplněním svýho snu a nedostání toho, být hoden cesty vojáka, bojovníka, chlapa.

Doslova na sebe rvu cyklistickej dres. Obouvám si tretry. A vyrážím na dlouhej švih na horským bajku. Na silnici do Kerska dupu do pedálů a sjíždím na lesní cesty plný písku, listů a jehličí. Nohy jedou

JÁ, VOJÁK V AFGHÁNISTÁNU

jako pumpy. Nahoru, dolů, nahoru, dolů. Pot se mi řine zpod helmy. Kilometry ubíhají. Každou zatáčku projíždím na pomyslný hraně. Každý kořen na cestě přeskakuju. Ale TO je furt tam. Jen trochu ustoupilo. Přehazuju na těžší převod a projíždím kolem legendární hrabalovský hospůdky Hájenka. Snažím se vypnout hlavu a tok myšlenek. Trochu se zklidňuju a ubírám na agresivně jízdě. Pomalu se dostávám do jakýsi meditace.

Po nějaký chvíli zvedám uřícené oči z cesty a zjišťuju, že jsem už dávno vyjel z kerskýho lesa. Zastavuju na polní cestě. V uších mi bije srdce. V krku mě pálejí plíce. Kurva. Tohle jsem možná přehnal. Dívám se do dálky. A moje oči upoutá kopeček s kostelíkem. Kdyby byl tenhle kopec u Sadský kdekoli jinde než v rovinatém Polabí, přešli byste ho zběžným pohledem bez zastavení. Ale tady ne. Tady má ten kopeček s kostelíkem podobu majáku. A já tam stojím, vejrám na něj a něco ve mně mi říká: Tyvole, jeď tam! Moje stehna mi říkají: Kašli na to, už takhle tě pálíme kyselinou mléčnou tak, že se zítra stěží hneš... Jenže zase v sobě slyším to NĚCO: Jeď! A tak jeďu.

Unaveně šlapu do pedálů a ploužím se těch několik kilometrů. Vjíždím na okraj Sadský. Chvilí bloudím a snažím se jet za nosem ke kostelíčku. Pod kopcem přehazuju na lehkej převod, a kdo šel tenkrát kolem, slyšel by na kočících hlavách kvílení nejenom moje, ale i pomstychtívej smích mejch lejteck a stehen. Hotová Golgota.

Přijíždím k omšelý kostelní zídce. Malá branka mě vítá svým narezlým dychtivým úsměvem. Přijdu si jako v horečce. Sesedám z kola. Na dlažbě skřípou tretry. Prohlížím si na první pohled zašlej, ale na druhý pohled udržovanej malej kostelíček s velkou zvonící. Procházím brankou na starobylý prostranství a moje kroky tlumí všudypřítomnej břechtan. Přesto jsem někoho upoutal. Od rohu budovy s okapem ke mně přichází starší pán. Odhaduju ho na něco mezi padesáti a šedesáti lety. Má na sobě špinavý sepraný montérky a v ruce drží štětku od barvy. Slušně ho zdravím. Odpovídá a ptá se mě, co mě přivádí. Přemýšlím nad odpovědí a dostávám ze sebe, že mě kostel sám upoutal a přitáhl si mě. Že hned jak jsem ho uviděl, něco ve mně mi

řeklo, abych sem přijel. Dlouze se na mě dívá. A pak, pro mne z neznámého důvodu, mne vybidne, zdali se chci jít podívat nahoru do věže, pod střechu, ke zvonům. Tak nečekanou nabídku nemůžu odmítnout.

Obcházíme spolu kostel. Šlapeme přes čerstvě posekané a voňavé kopřivy. Starý pán mi odemká a otvírá malá dvířka do věže. Pak mě chytá za rameno a vědoucím pohledem mi říká, abych nahoře zůstal tak dlouho, jak budu potřebovat. Nějak tomu stěží rozumím.

A tak stoupám po starých dřevěných schodech, po kterých stoupaly předchozí generace kostelníků a řemeslníků. Do nosu mi zprudka vráží vůně stovky let proschlého dřeva, vlhkosti, tajemství a pachu z nánosu holubího trusu, do kterého se mi s každým krokem noří tetry. Na zdech a trámec si všímám noži vyrytých a tužkami napsaných jmen s letopočty z minulých století. Duch dávné doby na mne dolehne, když vkročím do kostelní zvonice a očima se vpíjím do přenáherných zvonů. Stojím tam. A kromě vlastního dechu neslyším nic. Jdu k jedné z okenic. Skrz její široké průzory se přede mnou otvírá nádherné lúno polabské nížiny prozářené letním sluníčkem.

V hlavě mi to šrotuje. Proč tu vlastně jsem? Proč tu mám být? Z jakého důvodu jsem právě teď a právě tady? Tohle přeci nemůže být náhoda. Nic se neděje jen tak. Kurva, myslí. Mysli!!!

A pak se dívám na zvon. Na hlas naděje, ochrany, varování a smrti. V ten moment mi to dochází. Je to jako náraz beranidla a já jsem konečně POCHOPIL.

Přicházím ke zvonu. Prstama kloužu po jeho chladným povrchu a říkám mu, že jdu do války, do Afghánistánu. Prosím ho o ochranu. O sílu. O štěstí. O klid.

Pak si stoupám do pozoru, přikládám k jeho okraji ukazováček s prostředníčkem a skládám svou osobní přísahu bojovníka. Skládám přísahu své zemi. Právě teď a právě tady. Šeptám slova: neznám... neselžu... zůstanu věrný... navždy. Mlčky salutuju.

Poté rozvážně sestupuji ze zvonice. Prolézám vrátky. Sluníčko mě šimrá na nose a já se vnitřně vyrovnán klidně nadechuji.

JÁ, VOJÁK V AFGHÁNISTÁNU

V ten okamžik ke mně přichází onen muž v montérkách. Ptá se mě, jaké to tam nahoře bylo. A já nějakým zvláštním způsobem cítím, že se s ním mohu podělit o svůj niterný prožitek. Starý muž mlčí a pak se se mnou loučí. Nasedám na kolo, ale muž ke mně ještě doběhne a říká mi něco, z čeho mi přebíhá mráz po zádech a z čeho oněmím: „Víte, my se za vás budeme zítra modlit. Celý kostel. Všichni věřící. Zítra tu sloužím mši. Ať vás síla na vaší cestě do Afghánistánu neopustí a vy se ve zdraví vrátíte z války ke svým blízkým. S pánem bohem.“*

A tak jsem se v únoru 2010 na onu vojenskou cestu do Afghánistánu vydal. Stejně jako se přede mnou na ní vydaly tisíce českých mužů a žen v uniformě. Stejně jako se právě v tento okamžik, kdy, milí čtenáři, čtete tyto řádky, na této cestě řada z nich nalézá.

Někteří se z cesty vrátí, jiní zase ne. Tak už to v tom našem vojenském řemesle bývá. Všichni mají ale jedno společné. Kromě toho, že slouží své zemi, jsou obyčejnými lidmi se všemi svými radostmi i strastmi.

A o nich tato kniha je. Tak si ji užijte a vypijte každé slovo svými očima a srdcem.

* Kostel sv. Apolináře stojí na malém návrší na okraji Sadské nedaleko Labe.

ÚVOD

„Každý národ se dívá na svého vojáka jinak, ovšem, ale jedno mají všichni vojáci na světě společné: nesou na sobě a v sobě znak svého národa.“

JARDA, IVO, LIBOR, HONZA A DAVID. PĚT JMEN. PĚT MUŽŮ narozených mezi lety 1975 až 1986. Pět jmen symbolizujících pět profesionálních vojáků Armády České republiky (AČR), kteří v roce 2014 sloužili na misi v Afghánistánu. Pět mužů. Pět vojáků v pouštních uniformách. Pět novodobých válečných veteránů.

Dne 8. července 2014 v půl osmé ráno se odpaluje sebevražedný útočník uprostřed sestavy české vojenské jednotky, která měla na starosti ochranu vojenské základny na Bagramu v Afghánistánu. Při výbuchu zemřelo šest místních lidí (z toho pět dětí), dva afghánští policisté a čtyři čeští vojáci. Pátý voják umírá později na následky zranění. Jarda, Ivo, Libor, Honza a David. Pět těl. Pět hrobů. Pět příběhů.

* MALYPETR, Jan, ed., SOUKUP, František, ed. a KAPRAS, Jan, ed. *Armáda a národ*. Praha: I. Mazáč, 1938, s. 169.

JÁ, VOJÁK V AFGHÁNISTÁNU

Vlivem této tragické události začala v pomyslných vodách české společnosti opětovně rezonovat (pozitivně i negativně) laděná diskuze laické i odborné veřejnosti vztahující se k naší armádě a k její účasti na zahraničních misích. Lidé se vyjadřovali k tomu, co se stalo, a snažili se najít nejrůznější zdůvodnění pro přítomnost nebo proti přítomnosti AČR na odlehlých bojištích. Už tehdy začalo být zřejmé, jak málo toho o vlastní profesionální armádě a vojácích víme. Jak odlidštěně armádu a vojáky vnímáme. Jaký problém nám dělá se s „těmi v uniformě“ ztotožnit. Jaký názor na ně máme mít? Jaký postoj k nim zaujmout? Co vlastně „naši“ vojáci dělají doma a v zahraničí? Máme vůbec na paměti, že „...vojáci se neberou odněkud z Marsu, ale že to jsou naše děti?“^{***} Proč a na co je máme? Kdo jsou a co je vede k tomu, že se dobrovolně rozhodli zúčastnit se zahraniční mise v Afghánistánu?

Mé osobní motivace ke zpracování této knihy pramení ze silných vnitřních pohnutek. Jsem voják z povolání a sloužím své zemi v AČR od roku 2005. Jako pětadvacetiletý mladý muž jsem se svou bojovou jednotkou, 72. mechanizovaným praporem z Přáslavic, absolvoval šesti měsíční vojenské nasazení v Afghánistánu v provincii Logar a dále jsem jako příslušník Společného operačního centra Ministerstva obrany (SOC MO) plnil úkoly tamtéž na pravidelných služebních cestách (cca 6 cest každý rok v letech 2011 až 2016), zejména pak v oblasti Kábulu, Wardaku a Bagramu. Měl jsem tedy možnost během šesti let poznat válku v Afghánistánu na vlastní kůži.

Jako novodobý válečný veterán jsem často přemýšlel nad vztahem veřejnosti k armádě, resp. k veteránům z vojenských misí. Přišlo mi, že byť novodobými zahraničními operacemi již prošlo na 12 500 válečných veteránů, vyjma pár vzácných výjimek v podobě několika

* Debatu na téma účasti AČR v zahraničních misích v Afghánistánu pravidelně rozvířovaly incidenty z let 2007, 2008, 2011 a 2014, kdy došlo ke ztrátám na životech českých vojáků.

** ČESKÝ ROZHLAS RADIOŽURNÁL. *Host Radiožurnálu: Válka není nic hezkého, ale je to moje práce, říká praporčík Pavel Stehlík o misi v Afghánistánu [online].* [cit. 31. 3. 2016]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/host/_zprava/1432664

sepsaných pamětí, novinářských článků a reportáží či televizního dokumentu toho veřejnost o svých veteránech vlastně moc neví. Utvrdil jsem se v tom při svých přednáškách pro školy, firmy a veřejnost.* Položil jsem si tedy otázku: Existuje v České republice na poli soudobých dějin odbornější práce, která by se veteránům věnovala? Žádnou takovou jsem nenalezl.

Druhým důvodem je fakt, že byť je válka v Afghánistánu z novodobého historického hlediska obdobím neukončeným, tzn. jedná se o jev dosud probíhající (v Afghánistánu působí vojáci AČR od roku 2002 až do současnosti), rád bych i přesto zachytil svědectví vojáků AČR, kteří se tohoto konfliktu dosud zúčastnili. Pokud se totiž podíváme za horizont dnešních dní, můžeme si být víc než jisti, že stejně jako teď „bažíme“ po vzpomínkách druhoválečných veteránů, budeme se jednou daleko více zajímat i o veterány z Afghánistánu. Proč tedy čekat dalších dvacet nebo třicet let, proč riskovat smrt a riziko zapomnění jedinečných vzpomínek potenciálních narátorek a narátorů (dále jen „narátori“), když veteráni z Afghánistánu jsou kolem nás tady a teď? Proč s nimi nenatočit orálně-historické rozhovory a nezachytit tak jejich životní příběh? Proč nedat hlas části naší společnosti, pro kterou je zatím typická spíše bariéra skromného mlčení? Tento fakt zatím není akcentován. Světlou výjimkou je např. dr. Mücke z Ústavu pro soudobé dějiny Akademie věd ČR, který nastiňuje tento problém

* Dosud realizované přednášky mezi lety 2011 až 2016: 1.) „*Válečný veterán a mise v Afghánistánu – osobní svědectví*“: Přírodovědecká fakulta Univerzity Karlovy – přednáška pro studenty geografie, ZŠ Vrdy (okres Kutná Hora), Gymnázium Na Zatlance (Praha), SPŠ strojírenská Kolín, Gymnázium Karlovy Vary, SOŠ Drtinova (Praha), The English College in Prague – Anglické gymnázium, Městská knihovna Kolín, Městská knihovna Karlovy Vary, firma Dolphin Consulting s.r.o., manažerský klub VISION Business Club, přednáška pro druhoválečné veterány ve VFN-ÚVN Praha. 2.) „*Zahraniční operace AČR*“: Spolek Vlčí máky, přednáška pro studenty Fakulty biomedicínského inženýrství ČVUT. 3.) „*Válečná fotografie*“: 11. ročník festivalu publicistiky a nových médií Všemi směry v experimentálním prostoru NoD v Praze. 4.) „*Knihy Do temnoty*“ – cestovatelský festival WorldFilm 2015. 5.) „*Armáda a vybrané aspekty interní komunikace*“: v rámci firmy Insiders přednášky pro manažery interní komunikace z ČEZ, ŠKODA Auto, Raiffeisenbank, Ahold, DPD, Siemens, Tchibo, Sazka, Globus a O2.

JÁ, VOJÁK V AFGHÁNISTÁNU

ve své studii *Za paprsky krvavého slunce – výroční impresse nad čtvrtstoletím bádání české historiografie vojenství o druhé světové válce*: „Na straně druhé by mohlo být využití orální historie velkou výzvou pro aktéry vojenského archivnictví a historiografie do budoucnosti. Dnes již bohužel nikoliv až tak pro dějiny druhé světové války samotné, ale zejména pro studium jak návazných studenoválečných dějin armády po roce 1945, tak české účasti v zahraničních misích po roce 1989, a to pro začátek alespoň v rovině dokumentačně-archivační.*

Právě proto, abych nalezenou mezeru zaplnil a nabídl potencionálním zájemcům pohled do vojenského světa, jsem tuto knihu, pojednávající o českých novodobých válečných veteránech a o jejich reflexi mise v Afghánistánu, napsal.

Měl jsem před sebou jednoznačný cíl: vytvořit ucelený text o tématu, které nebylo dosud zpracováno, a položit tak pomyslné základy pro další obdobně orientované výzkumy z oblasti novodobé vojenské historiografie.

S klidem mohu tedy říci, že meritum celé knihy je zaměřeno na to, co se v zahraniční misi v Afghánistánu dělo, co narátoři zažívali, čemu čelili, co cítili, co žili a s čím se vyrovnávají. Zajímalo mě, jak veteráni své narativní příběhy vypravovali.

Závěrem úvodu ještě nelze nezmínit, že když jsem se několika lidem svěřil s tím, jakou knihu chci psát, překvapil mě u některých z nich skepticismus k mému počínání. Vzhledem k tomu, že jsem voják a veterán, okamžitě si můj entuziasmus spojili s tím, že celá kniha bude „náborovým dílem“ pro vstup do armády. Taková myšlenková kliše a stereotypní nazírání na vše, co s armádou souvisí, zřetelně ukazují, proč je třeba, aby taková kniha vznikla.

* MŮCKE, Pavel. *Za paprsky krvavého slunce – výroční impresse nad čtvrtstoletím bádání české historiografie vojenství o druhé světové válce*. In: *Historie a vojenství*. Praha. 2015, r. 64, č. 4, s. 15.

Kapitola I.

TRNITÁ CESTA

*„O mnohé věci se nepokusíme nikoli proto, že jsou obtížné,
ale obtížné jsou proto, že se o ně nepokusíme.“*

Seneca*

KAŽDEJ, KDO V ŽIVOTĚ NĚCO DOKÁZAL, JE SVÝM způsobem „jinej“. Jinej než ostatní. Ne nadarmo se říká, že mrtvá ryba teče s proudem. Musíš se prostě vymykat. Nemyslím teď stylem oblečení, hvězdnými manýry, pýchou, kritizováním vždy a všude nebo jen tak bezcílným bloumáním životem pohrdajíc vším a všemi. Za svůj život jsem měl tu čest potkat mnoho lidí, kteří v životě něco dokázali. A nemuseli zrovna objevit polymery, ale stačilo, že dělali svou práci tak, aby se za ní nemuseli stydět. Před ostatními, ale i před sebou samými. A víte, co je dělalo jinými od ostatních, kteří

* Tento citát mi jako přání k 31. narozeninám zaslal hlavní kaplan AČR, plukovník Jaroslav Knichal.

JÁ, VOJÁK V AFGHÁNISTÁNU

často nebyli schopní opustit svůj prostor pohodlnosti a klidu a vystoupit z něj do světa nepohodlí? Byla to dřina. Cílevědomost. Víra v dobře odvedenou práci či v poslání svého povolání. Ti lidé měli sílu v překonávání překážek. Nenechali se odradit. Nikým a ničím. A to mě inspirovalo.

Proto jsem se rozhodl, že si splním sen. Že se stanu historikem soudobých dějin. A tak jsem si v duchu citátu od Senecy ve svých 28 letech, jako voják z povolání, veterán a člověk, který prodělal nádorové onemocnění, podal přihlášku ke studiu magisterského oboru Orální historie-soudobé dějiny na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy. Možná si řeknete, že jsem se zbláznil. A já vám to nezazlívám. Protože jsem si to mnohokrát říkal taky...

Možná si to říkali i moji budoucí profesori v přednáškovém sále, kam jsem přišel na den otevřených dveří. V modrý mikině a ve žlutých kanárčích kalhotách jsem po odprezentování oboru dychtivě nakráčel ke katedře a z hloubky metru se zeptal svého budoucího vedoucího diplomky, jestli by měli zájem o to, kdyby některý ze studentů rozjel výzkum válečných veteránů z Afgóše pomocí metody orální historie. Ten jejich překvapený pohled, stejně jako jejich vstřícnou reakci, nikdy nezapomenu. A to mě dostalo. A ohromilo. V duchu jsem si říkal: „*Tyvole, voni by o to stáli... no to je bomba jako prase!*“

A tak jsem si nakoupil knihy a začal se poctivě učit na přijímačky. Ten den, kdy jsem se dozvěděl, že mě berou, jsem si pěstit zabušil do hrudi... První krok byl za mnou. Ten druhéj, o dost náročnější, přede mnou. Dva roky studia... Při náročný a stresující práci. S bolavým krkem. Víkend co víkend přednášky. Ve všední dny samostudium a načítání (kilo)metrů odborných knih ze soudobých dějin a orální historie. Byl to pro mne očistec. Ale každéj sportovec nebo voják vám řekne jedno: co bolí, to sílí. Padal jsem na hubu, ale nevynechal jsem jednu jedinou přednášku. Neuteklo mi žádný studijní soustředění, seminář nebo konference. A stejně jako jsem před nemocí (která mě ke studiu vlastně dohnala) dával svojí práci u bojový jednotky srdce, dával jsem ho teď i sem.

A pak to přišlo... realizace vlastního historického výzkumu, napsání diplomky a státnice. No, nebyla tu vůbec sranda. Ono natočit x hodin rozhovorů s tak specifickou skupinou, jakou jsou válečný veteráni z Afgoše, dát to do kupy s psanou pramennou základnou a vymyslet a sepsat odborné vědecké text tak, aby to mělo hlavu a patu, byl hodně velký oříšek.

Kapitola II.

JAK TO VŠECHNO BYLO ANEB ROZHOVORY A VÝZKUM NEJSOU PRO ČAJÍČKY

KDYŽ VOJENSKÝ Odstřelovač (mimo chodem jeden z narátorů) zná cíl, musí si zvolit způsoby a metody, jakými se k cíli přiblíží, jakou zbraň použije, na co si musí dát pozor, jak cíl zničí a jak se bezpečně dostane zpět na základnu. Naprosto stejným způsobem postupuje i badatel, kterého s odstřelovačem pojí společná a důkladnou příprava na jeho úkol. Rozdíl je jen v tom, že zatímco odstřelovač eliminuje cíl, historik se snaží přinést nové poznání či zmapovat neprobádané. A tak si v následujících řádcích můžete přečíst, s čím vším jsem se musel potýkat a jak jsem svůj výzkum s veterány plánoval a realizoval ho.

Aby to bylo jasné, znovu připomenou, že stěžejním tématem celé knihy je snaha o zachycení obrazu mise v Afghánistánu. Očima českých válečných veteránů a prizmatem dějin každodennosti tohoto mnoha pozitivními i negativními mýty, skepsí i přehnaným heroismem či defétismem opředeného povolání.

V dalších kapitolách najdete popis současného konfliktu v Afghánistánu v rovině historicko-politické a rovněž zamyšlení nad pojmy *válka* a *válečný veterán*. Na to navazuje řada kapitol, kde analyzuji a interpretuji životní příběhy deseti válečných veteránů ve vztahu k jejich misi v Afghánistánu, a to ve třech rovinách. Zaprvé v rovině profesní, kdy jako vojáci plní své služební úkoly doma při výcviku, následně se individuálně či s jednotkou připravují na vyslání do zahraniční operace a poté jsou nasazeni v Afghánistánu, ze kterého se posléze vrací zpět do mírového života a k běžné pracovní činnosti. Druhou rovinou, která je s tou první úzce provázána, je rovina osobní. Každý z vojáků je na misi totiž nejenom jako voják, ale i jako lidská bytost, se všemi svými každodenními radostmi, strastmi a pocity. Proto jsem se zaměřil nejen na sledování toho, co narátoři zažívali na misi, ale jak prožívali loučení s rodinou a přáteli, jak na ně prožitě události na misi působily, co cítili při vítání doma, jaký pro ně byl návrat, případně jakým těžkostem byli nuceni čelit. Třetí rovinou je rovina společenská, ve které mi šlo zejména o vzájemnou interakci veteránů a veřejnosti. Všechny tři roviny jsou přitom ve vyprávění pamětníků tematicky provázány, a proto je lze od sebe jen těžko oddělit.

Pro svůj výzkum jsem použil jako stěžejní metodu získávání poznatků orální historii. Jejím nejtypičtější znakem je *příběh* vyprávěný pamětníkem (narátorem) a zaznamenaný tazatelem (badatelem). V rovině odborné jsem ve vztahu k veteránům z mise v Afghánistánu usiloval o zachycení obrazu minulosti jejich vlastními slovy, avšak zároveň jsem vzniklý příběh vnímal poněkud komplexněji. Domnívám se totiž, že „*lidé příběhy potřebují. Potřebujeme je všichni, protože jejich prostřednictvím se učíme.*“ A pokud jsem si položil otázku, co dělá příběh příběhem, odpovědí je, že je to nejen faktické prožití „něčeho“, ale zejména individuální prožitek jedince a jeho zkušenost. Tento klíčový fakt vystihuje prof. Vaněk: „*Je to zalidňování dějin, když jsme se o hodinách dějepisu učili kdy, kde a co se stalo, moc jsme nevěděli, jak o těchto událostech přemýšlejí ti, kteří*

* Rozhovor s prof. Rinou Benmayorovou viz VANĚK, Miroslav. *O orální historii s jejími zakladateli a protagonisty*. Praha: Centrum orální historie Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR, 2008, s. 35.

je přímo prožívají.“ A přesně o tento „historický“ účinek *zalıdnění dějin* v podobě *prožívání* jsem ve své knize usiloval. Samotné rozhovory chápu jako formu vrstevnaté interakce mezi narátorem (vypravěčem), tazatelem (badatelem) a budoucím čtenářem (publikem).^{**} Tato interakce je v orální historii pojímána tak, že narátor vypraví, zatímco tazatel aktivně naslouchá. Rozhovor totiž není nahodilou konverzací či vzájemným dialogem dvou narátorů^{***} a tímto způsobem jsem také k rozhovorům při jejich nahrávání přistupoval.

Na úplný začátek celého výzkumu jsem si pro výběr narátorů stanovil následující kritéria, tj. „narátor musí být“:

1. válečný veterán z Afghánistánu (muž nebo žena), který se v rozmezí let 2002–2016 aktivně zúčastnil mise AČR v Afghánistánu;
2. pokud možno dosud aktivně sloužící voják z povolání;
3. ideálně hodnostně rozprostřen ve vzorku narátorů mezi hodnostní sbory AČR (vyšší a nižší důstojníci, praporčíci, poddůstojníci, mužstvo);
4. ochotný podělit se o svůj příběh;
5. ochotný podepsat informovaný souhlas se zpracováním osobních a citlivých údajů pro účely mého výzkumu.

Kontaktování všech narátorů bylo výrazně ovlivněno (v pozitivním slova smyslu) dvěma faktory: jednak tím, že jsem sám vojákem z povolání a rovněž veteránem z Afghánistánu, jednak skutečností, že se se všemi narátory v osobní rovině známe. Ve výzkumu jsem tedy vystupoval jako *insider* (jsem jedním z těch, které zkoumám). A rovněž jsem byl sám sobě tzv. gate keeperem – jakýmsi pomyslným vrátným,

* ČESKÝ ROZHLAS PLUS. Leonardo – věda a technika: *Orální historie je zalidňování dějin, vysvětluje historik Miroslav Vaněk [online]*. [cit. 8. 4. 2016]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/leonardo/dnes/_zprava/oralni-historie-je-zalidnovani-dejin-vysvetluje-historik-miroslav-vanek--1600917

** Více o Greleho „trojjediné vazbě“ viz VANĚK, Miroslav; MÜCKE, Pavel. *Třetí strana trojúhelníku. Teorie a praxe orální historie*. Praha: Karolinum, 2015, s. 149.

*** THOMPSON, Paul. *The voice of the past oral history. Third edition*. Oxford: Oxford University Press, 2009, s. 238.

jenž věděl, na koho se obrátit a hlavně jak docílit toho, aby mi narátoři věnovali nejenom svůj pozornost, ale v konečném důsledku věci i svůj příběh. Tyto skutečnosti mi ve výzkumu zásadně pomáhaly. V praktické rovině jsem se u dvou narátorů setkal s tím, že mi zcela bez skrupulí řekli, že pokud bych nebyl jedním z nich, tak by rozhovor nikdy nenatočili. Např. narátor B. K. formuloval svůj postoj k této věci následovně (přepsáno autenticky včetně vulgarit): *„Pavle, řeknu vám to otevřeně: Pokud byste byl nějaký zkurvený novinář nebo někdo takový, kdo nevytáhne tu svoji prdel ven, tak bych do toho nešel, protože oni nám nemůžou nikdy porozumět a nevíjou, o čem to je a co ta naša práce v misi i normálně obnášá.“* Pro názornost uvádím i druhou reakci, kdy se schylovalo k natáčení s narátorem C. R.: *„Hele, Pavle, nevím, jestli to má smysl tohleto, já na to moc nejsem – na nějaký takovýhle povídání, abych o tom vypravoval. To my se sejdem s klukama někde v hospodě, co jsme tam spolu byli a co jsme to zažili, a někdy se o tom pobavíme, udělá se na to sranda nebo narážka nějaká. Víš jak, stejně to nikdo nepochopí. Ale že sem ti to slíbil, tak to natočíme.“*

Možná negativa role insidera jsem spatřoval v tom, jak si udržet dostatečnou míru nadhledu jako badatel-historik a nenechat se pohltit samotným tématem. Obával jsem se též, aby narátoři na moji znalost prostředí a problematiky nehřešili v rozhovorech pomyslným mávnutím ruky, které by vyjadřovalo: *„Proč bych vysvětloval nebo říkal tohle, když to stejně znáš.“* Toto riziko jsem se snažil eliminovat jednak apelem na narátory, aby si uvědomili, že rozhovor neříkají pouze mně, ale i pomyslné třetí osobě, jednak tím, že jsem se v průběhu rozhovoru doptával na takové informace, o nichž jsem soudil, že z úst narátora nezazněly, a to právě z výše uvedeného důvodu. Bez přeceňování tedy lze říci, že pozitiva tazatele v roli přímého účastníka v mém případě převládají nad negativy. Dostat se totiž jako někdo zvenčí do této specifické (a do jisté míry i uzavřené) skupiny lidí, vzbudit u nich zájem o věc, získat si jejich důvěru, znát prostředí, realie i slang a umět pracovat s veteránským esprit de corps, to všechno může stát případného zájemce